

**EL BUTLLETÍ DEL COL·LEGI VALLEDEMIA:
UN NOVEDÓS MITJÀ DE COMUNICACIÓ
ENTRE ESCOLA I FAMÍLIES.
PRIMERS ANYS (1868-1869)**

El Col·legi Valldemí¹ es funda el 1855 amb l'objectiu de formar els fills de famílies d'elit i que no els hagin d'enviar a estudiar a l'estranger. Per aquest motiu, el seu director visita centres educatius estrangers, per incorporar-hi elements que facin evident la seva excel·lència.

El seu *Boletín del Colegio de Valldemía*, que es comença a editar el 1868, és un dels elements que diferencia el centre escolar dels de la resta de la ciutat i, amb ell, l'equip directiu pretén informar i estar en contacte amb els pares dels seus alumnes.

ELS ENSENYAMENTS SECUNDARIS A LA CIUTAT CAP A MEITAT DE SEGLE

L'ensenyament secundari s'estructura a partir de 1835 i es consolida amb el *Plan General de Estudios sobre Enseñanza Secundaria y Superior (Plan Pidal)* de 1845. En els centres privats on s'imparteixen els estudis generals, es fa palesa la identificació de l'ensenyament secundari en les classes benestant, mitjana i dirigent, que els veuen com a preparació per a la universitat i, alhora, per obtenir una titulació per exhibir socialment. Això es constata de múltiples maneres: els reglaments, els currículums molt complets, serveis complementaris a l'ensenyament, internat, etc., i la seva excel·lència la divulguen, sovint, mitjançant la premsa.

A Mataró ofereixen aquests estudis, o els seus equivalents, el Col·legi de Santa Anna dels Pares Escolapis a partir de 1737 (primer, a les aules de gramàtica, després, als estudis de filosofia que es transformen en segon ensenyament i, finalment, al batxillerat que té complet al curs 1867-68) i el Colegio Mataronés de 1863 a 1866. En els àmbits particular o privat, hi ha alguns professors de llatinitat com Joan Serra.² L'interès per l'ensenyament secundari a la ciutat també es fa palès perquè algun centre de petita envergadura que fa ensenyament primari, alhora organitza classes de preparació per als ensenyaments secundaris, com el col·legi privat de Josep Comas o el Colegio Mataronés.

Valldemia imparteix des d'un bon inici primer i segon ensenyament (el primer curs de preparació i de comerç i, a partir de 1857, de segon ensenyament i guarniment), amb una gran importància del darrer, que és el que demanen les classes benestants i nobles. És el primer centre local a tenir complet el batxillerat, a fer classes de comerç, llengües vives, tenir gimnàs complet, picador i jardí botànic. Els alumnes tenen de 7 a 14 anys i, a partir del curs 1870-71, fins als 16 anys. En altres moments, ja ens hem ocupat d'estudiar alguns elements que caracteritzen el col·legi i el diferencien de la resta dels de la ciutat i, fins i tot, de l'Estat espanyol, i de com s'ha introduït l'educació física com un dels elements per a aconseguir una educació integral dels nois.³

Fins aquí no ens hem referit als estudis d'aplicació a les professions i la formació professional, però és que l'ensenyament secundari com a nivell educatiu es va definint al llarg del segle XIX. Durant la primera meitat de la centúria, tot just comença a passar de mans dels gremis o artesans a una sèrie de centres de formació tècnicoprofessionals específics; i no és fins a la *Ley de Instrucción Pública* de 1857 que aquests estudis queden clarament diferenciats dels generals de segon ensenyament. Majoritàriament, es fa evident la identificació de l'ensenyament professional amb les classes mitjanes, de pensament liberal progressista, que es decanten cap a un ensenyament secundari que porti a una formació professional més pràctica i utilitària. En aquest camp, és clau l'obra de la Junta de Comerç que, a la nostra ciutat, té influència en l'Escola de Dibuix i de Nàutica, però també podríem considerar-hi els ensenyaments que ofereixen l'Escola de Música, l'Ateneu Mataronés i tot un seguit de petites escoles d'ensenyaments específics i que mereixen un altre estudi.

ELS PRIMERS COL·LEGIS PER A L'ELIT EN L'ÀMBIT CATALÀ

A Catalunya, les classes benestants burgeses i nobles no troben resposta a les seves necessitats formatives en l'estructura educativa establerta i, per aquest motiu, existeixen alguns centres educatius seglars privats específics per a ells. En la Barcelona del segle XVIII, els fills de famílies nobles i d'elit majoritàriament segueixen ensenyament privat, però també tenen el Colegio Cordelles, que desapareix amb la centúria.

Durant la primera meitat del segle XIX, la burgesia catalana té les seves pròpies escoles privades laiques, com el Colegio Carreras de Barcelona (a partir de 1835), adreçat a la classe burgesa, on s'imparteix primer i segon ensenyament, amb professors rellevants; el Colegio de Valldemia, que obre les seves portes el 1855 a Mataró i del qual ens ocuparem en la comunicació; el Colegio Terrasence de Terrassa (a partir de 1865), de primer i segon ensenyament, que és d'iniciativa privada i dirigit per un prevere; i el Colegio Miró de Barcelona (a partir de 1869), adreçat a la burgesia i que té classes de pàrvuls, ensenyament primari i secundari, estudis mercantils i cursos preparatoris per ingressar a la Universitat, amb marcats trets confessionals. Posteriorment, se n'obren d'altres. Entre els col·legis religiosos sobresurten els dels escolapis, que obren escoles a partir del segle XVII i que a Mataró ensenyen des de 1737 i a Barcelona des de 1815.

Dels col·legis que hem esmentat, potser el que té més punts de coincidència amb Valldemia és el Colegio Terrasence: la direcció és a càrrec del prevere Anselm Ignasi Cabanes, imparteix primer i segon ensenyament, construeix un edifici propi als afores amb internat, s'adreça a alumnes d'elit de la província o de l'estranger (especialment hispanoamericans), etc. No obstant això, difereixen en què, des d'un inici, té alumnes externs procedents de la vila i, progressivament, en tindrà de la província.⁴ Valldemia s'inscriu en la línia dels centres adreçats a la burgesia conservadora que, tot i ser seglars, tenen un marcat sentit religiós; Monés⁵ arriba a considerar-lo com un dels establiments d'ensenyament religiós més prestigiosos de l'àmbit català.

EL COL·LEGI VALLDEMIA EL 1868

En aquests moments, el centre està en el que nosaltres definim com a període de consolidació, quan després de tretze anys de la seva fundació, i ja iniciat el catorzè curs escolar, s'han posat tots els elements per portar a terme el projecte educatiu de l'equip directiu. La publicació del *Boletín del Colegio de Valldemia*, sota la direcció de Terenci Thos i Codina, professor del col·legi, és un dels elements destacables que evidencien aquest fet.

Inicis i primers anys

El 1855 es funda el Colegio de Cataluña (al 1861 ja es coneix per Valldemia, el nom del seu director)⁶ com a centre privat seglar. L'equip directiu està format

per Hermenegild Coll de Valldemia, director, Pelegrí Ferrer, vicedirector i inspector de l'acadèmia, Jaume Squella, prefecte i Ramon Cuspinera, segon prefecte.

Coll, Ferrer i Cuspinera entren al noviciat dels escolapis, però arrel dels successos de 1835 s'exclaustran i marxen de Mataró. Llavors van cap a Cuba, on funden i dirigeixen col·legis calassancis de prestigi i hi ensenyen. Tornen a la ciutat el 1852, després de la signatura del Concordat amb la Santa Seu i volen fundar-hi un centre educatiu on aplicar la seva experiència pedagògica didàctica.

Quan obren el col·legi, pensen que els fills de les famílies de classe noble, benestant i influent del país i de les famílies de descendents espanyols no han d'estudiar fora, ja que no és convenient ni en l'aspecte personal ni per a la nació. Per aquests motius, garanteixen que s'educaran com es fa a l'estranger (per la qual cosa el seu director visita centres dels Estats Units d'Amèrica, França, Bèlgica, Holanda, Anglaterra i Alemanya) i amb una base cristiana, elements renovadors que garanteixen una bona educació i compta amb internat. Així, doncs, per una banda, és un centre seclar, però també assegura a la burgesia conservadora que té un sentit religiós i moral adaptat als costums espanyols.⁷

El col·legi obté el permís municipal el juny de 1855 i s'ubica als terrenys de l'horta de mossèn Albas, als afores de la ciutat. Es construeix un edifici de nova planta per a les classes i internat, a més de tenir un gran pati amb diverses seccions dedicades a l'esbarjo i l'educació física, casa del director, etc. El primer curs s'inicien les classes a la casa destinada al director, mentre s'espera que s'acabin les obres. El 1856, amb el col·legi ja en ple funcionament, s'imprimeix el reglament per donar-se a conèixer i es distribueix per poblacions de Catalunya i l'Estat espanyol, per així arribar a les famílies de les classes d'elit i d'espanyols residents a Cuba, però també es fa difusió en la premsa del moment, ja sigui local, com de Barcelona i Madrid.⁸ Imparteix ensenyament primari, secundari, estudis comercials i assignatures de guarniment (com francès, anglès, dibuix lineal, pintura, solfeig, piano, educació física, etc.) i és el primer centre de la ciutat que té batxillerat quan s'inicien les seves classes el 1857.⁹ Els seus alumnes vénen no només de l'Estat, sinó també de l'estranger, tant d'Europa com d'Amèrica llatina. El claustre de professors està format per docents molt competents en les diverses matèries que imparteixen i sovint són personalitats de relleu cultural, entre els quals destaquen aquests primers anys els tres fundadors i professors, com Vicenç Alcaraz (per a gimnàstica) o Mr. Brawn (llengües clàssiques i modernes), etc.

De 1855 a 1861 s'editen tres prospectes del col·legi: el 1856, 1857 i 1861, que ens serveixen com a base per dibuixar la seva vida escolar en aquest període i que seran vigents durant algunes dècades. En estudiar la història del col·legi, considerem que el primer període de difusió del centre i primers anys s'acaba el 1861 amb l'edició del tercer prospecte i, a partir de llavors, som partidaris que entra en el període de consolidació, que és quan es publica el *Boletín del Colegio de Valldemía*, un dels elements que ens confirmen aquest fet.

Els tres prospectes tenen moltes similituds, tant en la forma com en els continguts i, a partir d'ells, se n'extreuen moltes dades de l'ensenyament que s'hi imparteix (els principis educatius, la importància de l'educació religiosa, moral, literària, física, social, etc.), l'organització i reglament del centre amb l'equip directiu, professors i altre personal; els drets i deures dels alumnes, etc.

Consolidació del centre

Considerem que aquesta etapa s'inicia el 1862 quan, sobre les bases fixades al període inicial, el col·legi funciona amb tot el seu ímpetu i abraça fins al 1874, any anterior a la mort de Cuspinera, el primer dels fundadors.

En els aspectes organitzatiu i de direcció no hi ha cap mena de canvi i tampoc s'edita cap nou prospecte (el proper s'editarà el 1877), l'únic punt que destaquem és que a partir del curs 1869-70 Pelegrí Ferrer és nomenat segon director i Terenci Thos sotsdirector. Al claustre de professors, s'hi incorporen docents de gran renom i està format per un nucli de personalitats de gran relleu cultural de l'època, entre els quals destaquen Terenci Thos i Codina, Josep M. Pellicer i Pagès o Josep Fornells i Mora. No obstant això, no voldríem deixar d'esmentar que entre 1867 i 1868 el col·legi es vol incorporar al de l'Escola Pia i s'arriba a redactar un contracte, però finalment no es porta a terme.¹⁰

A partir d'ara, el col·legi s'implica en activitats ciutadanes, com la participació en processons i exposicions, el suport econòmic a iniciatives de l'Ajuntament en ensenyament, etc. i s'organitzen una sèrie d'activitats adreçades a posar en contacte col·legi i famílies, que s'havien iniciat tímidament en el període anterior (celebració de les festes del col·legi, el Carnaval, vetllades literàries, etc.).

Per a nosaltres, el punt culminant d'aquest període és el 1868, quan el centre està totalment consolidat i la llibertat d'ensenyament s'aprofita per ampliar l'oferta educativa amb els estudis mercantils i l'edició del *Boletín del Colegio de Valldemía* ve a reforçar les accions que es fan per apropar-se a les famílies. Aquesta publicació, per a nosaltres, és una gran font d'informació, ja que ens permetrà conèixer alguns detalls d'interès respecte a la vida del centre, així com de les matèries i els professors.

Recordem que els germans maristes no es fan càrrec del col·legi fins al 1888, quan ja han mort tots els fundadors i el context és un altre.

BOLETÍN DEL COLEGIO DE VALLEDMÍA

Aquesta publicació escolar és d'una gran importància, no només perquè és un indicador de la solidesa que té el col·legi al cap de tretze anys de la seva fundació, sinó també pel seu nou plantejament com a eina regular de comunicació amb les famílies (com ens diu en el primer número) i, probablement, és el primer butlletí escolar de la Península, com afirma Costa.¹¹

El títol de la publicació és *Boletín del colegio de Valldemía*, amb el subtítol de *Situado junto a la ciudad de Mataró, provincia de Barcelona*.

Comença a publicar-se el 25 de desembre de 1868, amb una periodicitat trimestral (inici i final de curs, Nadal i Pasqua de Resurrecció), que passa a ser anual a partir de 1878. El darrer número d'aquesta primera època és del 5 de setembre de 1888, quan els germans maristes han comprat el centre i el dirigeixen.

El seu format és de 40 x 27 cm. El director és Terenci Thos i Codina, professor de l'escola, que aviat té càrrecs en la direcció del col·legi. Està escrit en castellà i, inicialment, s'imprimeix a la impremta del *Diario de Barcelona*, propietat del senyor Brusi (que porta els fills al col·legi), on ha treballat Thos com a redactor.¹² Té quatre pàgines a dues columnes. En la capçalera hi ha un gravat amb la vista panoràmica de l'edifici i el jardí del centre educatiu, informa de la periodicitat i concreta les condicions per a l'admissió d'alumnes (edat, preus, ensenyaments que s'imparteixen, internat, etc.).

Aquí analitzarem el contingut dels primers números de la publicació i ens centrarem en els anys 1868 i 1869.¹³ El seu objectiu, des d'un bon inici, és informar els pares del col·legi, com hem dit, dels serveis que ofereix i de la seva excel·lència. Hi trobem tres parts clarament diferenciades, amb diferents tipus de continguts:

- Els editorials, on es parla sobre els plantejaments pedagògics dels seus fundadors: objectius, principis i prioritats educatives, mitjans humans i materials per a portar-ho a terme, activitats, etc.; també hi trobem reflexions sobre la defensa de l'ensenyament lliure i catòlic. En concret, proposa una educació general, comprensiva, harmònica, religiosa, moral i científica, teòrica i pràctica, amb un caràcter espanyol, que desenvolupi el pensament i la paraula (l'home és un ésser sensible i social), feta amb benevolència i per professors que dominin la ciència de l'ensenyament i en un entorn i instal·lacions adequades com les del col·legi. Està a favor de la llibertat d'ensenyament que ara tenen per ampliar la seva oferta i critica els plans d'estudis oficials de segon ensenyament per l'excessiu enciclopedisme i la manca de sentit pràctic. També hi ha referències a la infància i l'adolescència, que es veuen com a períodes transcendents, ja que es fa la preparació dels infants per a la vida dels homes que esdevindran i, per tant, se'ls ha de guiar en les seves actuacions, però tenint en compte que tots els nois no són iguals i hi ha molts caràcters i facultats diferents.
- Els articles, que contenen informacions molt diverses relacionades amb el funcionament general i les activitats del col·legi. És de destacar que en tots els números n'hi ha algun que fomenta un diàleg actiu amb els pares: els anima a visitar el col·legi perquè puguin vivenciar el que diu el butlletí, escolta els seus suggeriments sobre el currículum, els informa que han

introduït ensenyaments mercantils intuïnt la seva voluntat, etc. També en tots els números hi ha informació sobre les activitats extraordinàries que han fet els alumnes (comunions generals, sortides al camp, visites a l'hospital i la presó, discursos del director adreçats als alumnes, celebracions i actes fets per Setmana Santa, la Immaculada o Carnaval; celebració d'exàmens, etc.) i visites de persones il·lustres que han passat pel centre (nobles, càrrecs de l'Administració pública, eclesiàstics, catedràtics, intel·lectuals, escriptors, etc.). En la majoria de números hi ha informació sobre les acadèmies que s'han celebrat al llarg del trimestre i ressenyes que ha fet la premsa sobre el col·legi (*Diario de Barcelona, Revista Católica- Barcelona, Cronista de Nueva York*, etc.). En alguns números hi ha informació sobre els professors (la seva incorporació o defunció, amb una breu referència al seu currículum) i sobre els alumnes (la relació dels que han ingressat al centre i la seva procedència, els que han completat els estudis, carreres que estudiaven exalumnes, informació sobre la institució d'una trobada anual d'exalumnes a final de curs, etc.).

- Concreció i informació sobre el pla d'estudis que s'ha desenvolupat al llarg del trimestre i que trobem en tots els números. Hi consta el quadre de matèries i professors, els continguts impartits, els horaris de classes i d'internat, l'inici de les vacances, etc. Aquest apartat és important, ja que les concrecions que hi consten ens permeten completar la informació dels prospectes.

La publicació s'envia a la redacció dels principals diaris espanyols i alguns d'estrangers per tal de donar a conèixer el centre; els de tendència catòlica moderada són els que més en parlen i elogien especialment l'educació que es fa i les seves instal·lacions. El *Diario de Barcelona* és amb el que té més relació i els primers anys l'edita, per la implicació que ja hem esmentat del seu propietari, el senyor Brusi, amb el col·legi i també amb Thos i Codina. A més dels periòdics locals, la historiadora Muset,¹⁴ en fer una cerca dels que en parlen, anomena també *El Coreo de Teatros, La Unidad Católica, Los Niños, El Mercantil, La Academia* i *La Convicció*; afirma que els temes que destaquen són els premis i distincions dels directores i professors, la qualitat de l'educació que reben els alumnes i les instal·lacions, els sermons del director Coll de Valldemia, etc.; també aprofiten per demostrar que és un centre que té totes les condicions per educar els fills de famílies distingides, molt semblant a la tendència que segueix la premsa local.

El programa de les matèries

Un dels aspectes rellevants sobre el qual ens informen els butlletins, com hem dit, és el dels continguts dels ensenyaments que imparteixen els seus professors del curs 1868-69,¹⁵ ja que ens donen una visió aproximada del currículum escolar d'aleshores, que pensem que és vigent al llarg del període de consolidació del centre, per tant, fins al 1874:

Primer ensenyament

Es fa lectura amb exercicis en prosa i vers, en imprès i manuscrit; escriptura amb caràcters majors i menors; cal·ligrafia amb lletra comercial i de guarniment; catecisme amb doctrina i oracions; gramàtica castellana amb estudi del nom i del verb, sintaxi, anàlisi i dictat; aritmètica amb numeració, operacions de sumar, restar, multiplicar i dividir enters i trencats, fraccions decimals, càlcul de nombres complexos, arrel quadrada i exercicis pràctics; i, finalment, geografia amb física i estudi sobre el mapa d'Europa i d'Espanya, geografia política i estudi general del mapa d'Àsia.

El professor és Josep Serrano, excepte per a cal·ligrafia que és Pere Cabús, per a la tercera classe de gramàtica castellana que és Pere Franquesa i per a la segona classe d'aritmètica, que és Josep M. Pellicer.

Segon ensenyament, que inclou:

Gramàtica castellana: els verbs, amb les conjuncions i temps verbals, adverbis, oració gramatical i anàlisi lògica. A càrrec del professor Josep Nuri, prevere.

Llatí: amb quatre cursos. Primer curs: declinacions, conjugacions dels verbs, oracions i traducció. Segon curs: sintaxi, oració gramatical, traducció, anàlisi i biografies. Tercer curs: traduccions poètiques, traducció del llatí al castellà i inversa, i sintaxi. I quart curs: traducció i anàlisi. A càrrec dels professors Pere Massià, Josep Nuri, Josep Maria Pellicer i Josep Fornells, prevere.

Clàssics llatins i castellans: traduccions de prosistes i poetes llatins, de composició en prosa, traducció i anàlisi del castellà al llatí. A càrrec del professor Ramon Cuspinera.

Religió i història sagrada: Ésser suprem, creació del món, els àngels, els primers homes, pecat i càstig i història sagrada. A càrrec del professor Josep Nurri, prevere.

Geografia: cosmologia, mapes d'Europa, d'Àsia i Àfrica. A càrrec del professor Francesc d'Assís Galí, prevere.

Història universal: Imperi assiri, els perses, Roma i Edat mitjana. A càrrec del professor Francesc d'Assís Galí, prevere.

Història d'Espanya: temps primitius, èpoques cartaginesa, romana i visigòtica i la Reconquesta. A càrrec del professor Francesc d'Assís Galí, prevere.

Ètica: l'home, moralitat, consciència, llei eterna i natural, casos pràctics, ètica, deures de l'home i propietat. A càrrec del professor Josep Fornells, prevere.

Lògica: dialèctica i proposicions, oposició i conversió, argumentació, sil·logisme, criteris, els coneixements i les funcions intel·lectuals. A càrrec del professor Josep Fornells, prevere.

Aritmètica: numeració, operacions aritmètiques principals, trencats, nombres complexos, sistemes de pesos i mesures i potències i arrels. A càrrec dels professors Joan Proubasta i Josep Maria Pellicer.

Àlgebra: addició, subtracció, multiplicació, divisió, fraccions, equacions de primer grau, sistemes d'equacions, elevar al quadrat, arrel quadrada i equacions de segon grau. A càrrec del professor Joan Proubasta.

Geometria i trigonometria: línies rectes, circumferència, polígons, figures semblants, àrees i figures en l'espai. A càrrec del professor Joan Proubasta.

Física: el programa de l'Institut de Barcelona. A càrrec del professor Bonaventura Raméntol.

Història natural: zoologia, el programa oficial; mineralogia i botànica. A càrrec del professor Bonaventura Raméntol.

Fisiologia i higiene: funcions de l'aparell motor i tota la fisiologia. A càrrec del professor Bonaventura Raméntol.

Bibliografia, que inclou:

Lectures escollides, judici crític i comentaris; *Deberes del hombre*, de Silvio Pellico; *Fabiola*, de Wiseman; *Epístola moral*, de Rioja; *Odas*, de Fray Luis de León i *Fábulas ascéticas*, de Cayetano Fernández. A càrrec del professor Terenci Thos i Codina.

Estudis comercials, que inclou:

Càlcul mercantil i tenidoria de llibres: interès, comptes corrents, fons públics, assegurances, factures, documentació de canvi, monedes, sistemes monetaris d'Espanya i possessions d'ultramar, canvis antics i moderns i preliminars de tenidoria de llibres. A càrrec del professor Joan Proubasta.

Geografia i estadística comercial (a partir de 1869): cosmologia, etnografia i climatologia, mapa d'Europa, idiomes, produccions, exportació i importació, mapa d'Espanya i productes naturals i industrials. A càrrec del professor Josep Maria Pellicer.

Economia política i legislació de duanes (a partir de 1869): utilitat i valor, riquesa i producció de la riquesa. A càrrec del professor Terenci Thos i Codina.

Idiomes, que inclou:

Francès: en tres classes. Primera classe: lectura, analogia, traducció, els verbs, negació i interrogació. Segona classe: els verbs, sintaxi, substantius, traducció directa i inversa, complements, participi i exercicis al dictat. Tercera classe: retòrica, el discurs, traducció i anàlisis crítiques. A càrrec del professor Pere Franquesa.

Anglès: analogia, preposicions, article, nom i verb, frases comparatives i exercicis de traducció directa i inversa. A càrrec del professor Pere Massià.

Estudis artístics, que inclou:

Dibuix lineal: aplicació a les arts i a l'arquitectura. A càrrec del professor Joan Proubasta.

Dibuix i pintura: estudi de la figura, dibuix del paisatge i dibuix a l'aquarel·la. A càrrec del professor Josep Garcia Robles.

Solfeig: notes, compàs i lliçons dels mètodes d'Eslava i Calvó Puig. A càrrec del professor Josep Maria Pellicer.

Piano: mètode d'Hunten, exercicis de Krammer, nocturns de Leybach, Dohler i Lefebure Wely, nocturns i peces de Doria, Dohler i Chopin i obertures a quatre mans. A càrrec del professor Josep García Robles.

Exercicis plàstics (a partir de 1869), que inclou:

Gimnàstica: exercicis preparatoris, marxes i salts, equilibris i exercicis en les paral·leles, escales, cordes, gronxador i trapezi. A càrrec del professor Joan Sierra.

Equitació: exercicis en el picador i passejos. A càrrec del professor Emili Coca.

Dades sobre els alumnes del col·legi: la procedència i acabament dels estudis

El primer *Boletín*¹⁶ informa sobre els nous alumnes del curs 1868-69 amb la seva procedència. Creiem interessant relacionar-los, ja que ens dóna informació de la projecció que té el col·legi a nivell de l'Estat i d'ultramar i pensem que és representatiu dels anys tant anteriors com posteriors.

El curs 1868-69 han entrat els alumnes Mariano, Manuel i Ramón Alonso Villagrasa (Saragossa); Manuel de Bruguera de Alemany (Barcelona); Ernesto, Miguel i José Buxeda Pujol (Barcelona); Pedro Donosa Corté (Madrid); Tomás i José Fonrodona Domenech (Matanzas); Alfredo Hernández Hernández (Consolación del Sur); José Lleó Dubosch (Barcelona); Agustín Maig Telarroja (Lloret); Tomás Martínez Roda (Motril); Joan Molins Sellarés (Sabadell); Juan Moreno Muñoz (Antequera); Fernando Pla Prats (Malgrat); Félix Pujadas Fenckes (Matanzas); Francisco Roget Pujadas (Barcelona); José i Manuel Ruiz de Porras (Trinitat-Cuba); Alfonso Sabadell Ferrando (Barcelona) i Germán i Eduardo Sainz Alfonsín (l'Havana).

El tercer *Boletín*¹⁷ es fa ressò dels alumnes que acaben els estudis en el centre el curs 1868-69 i també d'antics alumnes que s'han llicenciat i/o doctorat a la universitat. Aquest punt, creiem que ve a reforçar i corroborar l'objectiu del centre sobre l'excel·lència de l'ensenyament que pretén donar:

- Acaben el segon ensenyament i obtenen el grau de batxiller en arts els alumnes Ignasi Bas, Josep Bofill Martorell, Baltasar i Robert de Bruguera, Pere Compañó, Artur Corbella, Ramon Fernández Garcia, Ignasi Llàrena, Rosend Macaya, Valentí Marín Carbonell, Eduard Mercader Sacanella, Pelai de Miquelerena, Emili i Ernest de Sisternes, Ferran Tresserra Thompson, Marià-Josep Vicens i Emili Vidal Torrents.
- Els antics alumnes que han fet estudis superiors i els han acabat, han estat Emerciano Roig (investit doctor a la facultat de medicina), Carles Cardenal (ha acabat la carrera d'enginyer de camins, canals i ports), Josep Bofarull Palau (ha obtingut la llicenciatura en filosofia i lletres i ha pres els ordes del subdiaconat i diaconat); i Josep de Lasa, Antoni Brusi Mataró, Darius Romeu, Frederic Pagès Xifre, Marcel·lí Luis Oriol i Josep Ribas han obtingut la llicenciatura en dret.

LA PREMSA ESCOLAR MATARONINA DEL SEGLE XIX

Com ja hem dit, el *Boletín del Colegio de Valldemía* és la primera publicació escolar local i hem d'esperar uns anys per trobar-ne d'altres. Fins a finals de segle, hi ha referència de quatre publicacions més, però hem de tenir en compte que un dels problemes més rellevants que presenta la premsa escolar, com diu Costa,¹⁸ és que es fan edicions curtes i que no s'han conservat exemplars. Així doncs, no és d'estranyar que, sovint, les referències que tenim sobre la seva existència són per altres publicacions o pels estudis de Joaquim Bartra sobre la premsa local i els seus orígens (és el cas de les dues primeres que veurem).¹⁹

La segona publicació que es coneix és *El Colegial*, de 1880, editada pel col·legi de les Escoles Pies de Santa Anna i dirigida per Domènec Solsona; sembla que s'edita un parell d'anys. Té diverses seccions, està escrita a mà i també inclou dibuixos. La llengua utilitzada és la castellana, la seva ideologia és catòlica i té una periodicitat setmanal que, posteriorment, passa a ser quinzenal. No se n'han localitzat exemplars.

La tercera publicació és *Colegio de la Sagrada Familia*, de 1892, que està escrita en castellà, és d'ideologia catòlica i la seva periodicitat és mensual. No se'n conserven exemplars.

La propera publicació és *La Juventud*, de 1892, que s'edita a la impremta Horta. Se'n coneixen dos exemplars, amb quatre pàgines i un format de 217 x 157 mm. És de periodicitat quinzenal i val 15 cèntims o la subscripció que és d'un ral al mes, d'ideologia catòlica i bilingüe.

El *Eco escolar*, de 1892, només se'n tenen referències indirectes a partir de *La Juventud* i se sap que està escrita en castellà.

Així doncs, podem observar que *Boletín del Colegio de Valldemía* és molt diferent de les publicacions escolars que s'editen fins a les acaballes del segle. En primer lloc, es tenen gairebé tots els exemplars editats fins que desapareix al 1888, la qual cosa ens ve a evidenciar la voluntat d'algunes persones de conservar-los; de ben segur que és perquè van saber copsar la importància que tenien en relació a l'educació i l'ensenyament que es portava a terme en el centre, mentre que de la resta de publicacions, només tenim algun exemplar d'una. Un altre punt és que s'edita durant vint anys, fet que ens demostra la solidesa de la publicació, mentre que de les altres tenim referències d'un o dos anys. I, finalment, té una periodicitat de quatre vegades l'any, fet que fa pensar que es planteja com una publicació amb una perspectiva de futur llarga, mentre que les altres publicacions són de periodicitat setmanal, quinzenal o mensual, la qual cosa ens fa intuir una edició més circumscrita al curs escolar, ja que un plantejament més ampli implicaria una dedicació i una infraestructura importants, que és difícil que existeixi en un centre educatiu d'aleshores.

Pel que fa a les semblances de les publicacions amb el *Boletín del Colegio de Valldemia*, totes són d'ideologia catòlica i estan escrites en castellà, excepte *La Juventud*, que és bilingüe. Un altre punt és que de cap no tenim constància del seu preu, fet que ens fa pensar que són gratuïtes i destinades als pares o persones relacionades amb els centres educatius que les editen, excepte *La Juventud*, que els exemplars tenen un cost i contempla la possibilitat d'una subscripció mensual, la qual cosa ens fa intuir que es planteja com una publicació de llarga durada i, alhora, destinada a persones no directament relacionades amb un centre educatiu o entitat que l'edita. Finalment, amb *La Juventud*, coincideix que s'edita en una impremta i que se n'han conservat exemplars, fets que ens fan intuir que es tracta de dues publicacions que vetllen per la qualitat de la seva edició, que els seus continguts les fan mereixedores de conservar-se i que van adreçades a una tipologia de lectors diferents a la resta.

LA PREMSA LOCAL I EL COL·LEGI VALLDEMIA

Durant els primers anys de funcionament de l'escola hi ha la premsa local d'àmbit general, que ens informa majoritàriament de la qualitat de l'educació que imparteix Valldemia i de les seves activitats de projecció ciutadana, sobretot, dels anys en què encara no s'edita el *Boletín*.

La primera publicació periòdica local on trobem informacions sobre el centre és el setmanari *Revista Mataronesa*, que s'edita de gener a maig de 1856, és d'informació general ciutadana i d'ideologia liberal. Es fa ressò de l'ensenyament modèlic que es fa a Valldemia, de les festes del director, l'arribada de professors estrangers, els discursos i activitats del director Coll de Valldemia a Mataró, etc.²⁰

Posteriorment, s'edita el setmanari *Revista Mataronesa* de la segona època, des del febrer de 1864 fins a l'abril de 1866 i la *Crònica Mataronesa*, que n'és la continuació i es publica del maig de 1866 al juny de 1869. Són de temàtica informativa (majoritàriament local) i d'ideologia liberal, però a partir de la revolució de setembre de 1868 es converteix en premsa política d'ideologia republicana.²¹ La premsa local, a partir de 1864 es fa ressò de molts temes relacionats amb l'educació, però normalment es limita a constatar la precària situació de l'ensenyament a la ciutat i abans del 1868 no en té una visió crítica.

Aquestes darreres publicacions, ja en ple període de consolidació de Valldemia, ens ofereixen moltes més informacions que l'anterior, ja siguin relacionades amb el reconeixement social i educatiu del col·legi com amb les seves activitats de projecció ciutadana. Se'n destaquen les excel·lències, tant dels resultats de l'ensenyament com de la projecció social dels alumnes, i ens informen de les visites d'autoritats com el governador de la província, els resultats brillants dels exàmens de segon ensenyament, la fama que té el col·legi a Espanya i a Amèrica, etc.²² De les activitats que tenen un ressò a la ciutat, es donen a conèixer tant les que organitza el propi centre com les que hi participa. Entre les primeres,

trobem les cròniques sobre²³ la distribució d'almoines entre els malalts de l'hospital, els actes de les festes del director a la primavera amb vetllada literària, cants, exposicions de dibuixos i lectura de discursos en diverses llengües; les festes del col·legi per la Candelera amb l'assistència de molts familiars d'alumnes; les festes de Carnaval amb funcions teatrals en diversos idiomes, amb música i recitació de poemes, a les quals assisteixen familiars dels alumnes; festes literàries i musicals dels alumnes de sisè curs que marxen del col·legi; etc. Entre les activitats locals en què participa el col·legi, informen de²⁴ la intervenció dels alumnes en actes religiosos, com les Quaranta Hores, la processó del Viàtic, etc.; la participació en l'Exposició Agrícola i Industrial de 1865 que es fa a Mataró, on s'exposen animals dissecats; la col·laboració amb l'Ajuntament per comprar accions per adquirir els materials dels gabinets de física, química i història natural per al Col·legi de Santa Anna dels Pares Escolapis el 1868, etc.

CONCLUSIÓ

El col·legi Valldemia és un exemple de la identificació de l'ensenyament mitjà amb les classes benestant i mitja, moderada i conservadora, que es decanten per un batxillerat humanista i clàssic, amb la finalitat d'accedir a l'ensenyament universitari. El centre, però, també està preocupat pel vessant pràctic de les disciplines i té en compte la possibilitat de seguir la carrera comercial com a ciència aplicada. Des d'un inici, els seus objectius són ensenyar alumnes procedents de l'Estat espanyol i d'ultramar, emmirallant-se en els millors col·legis que hi ha a l'estranger, amb una moral i religiositat adaptades al país i amb plantejaments innovadors.

El *Boletín del Colegio de Valldemia* és una de les evidències que aglutina els plantejaments del centre: ens informa sobre els objectius pedagògics de l'equip directiu, de les informacions més destacades del centre, del currículum, de l'excel·lència educativa, etc. i, davant la necessitat de comunicar-ho a les famílies dels seus alumnes (que visiten poc, o gens, el centre perquè viuen lluny), té la iniciativa de fer-ho en un format de publicació periòdica, dins el context de la importància que va adquirint la premsa i vetlla perquè l'edició tingui una qualitat adient al centre: té un director, s'edita en una impremta, etc.

També és important tenir en compte que representa una innovació a nivell escolar perquè d'altres centres, tant locals com de l'Estat, no tindran un periòdic escolar fins anys més tard.

Montserrat Gurrera i Lluch

NOTES

- 1.- S'inaugura com a Colegio de Cataluña i no és fins al cap de tres anys que se'l coneix per Colegio de Valldemia; en referir-nos-hi, tampoc posarem la preposició *de*, perquè se'l coneix i anomena generalment sense. Pel que fa al nom propi Valldemia, utilitzem dues fórmules. D'una banda, Valldemia quan ens referim al cognom del director, que dona nom al col·legi, perquè així és com consta en la majoria de documents oficials i que hem consultat, a més, és el que perdura fins a l'actualitat (volem però, esmentar que en documents de 1855 al 1859 a vegades se l'anomena com Valdemía o Valdemia, com és el cas dels dos primers prospectes o acords municipals, entre d'altres). I, de l'altra, Valldemía, que gairebé queda reduïda per esmentar el *Boletín del Colegio de Valldemía* on quan es fa referència a la bibliografia de l'època escrita en castellà.
- 2.- AGHUB. 20/2/5/8. AMM. Acords municipals de 26 de febrer de 1838 i 16 d'abril de 1844. Padrans d'habitants GOB 53.
- 3.- MONTSERRAT GURRERA I LLUCH, «L'educació física als primers butlletins del Col·legi Valldemia (1868-1872)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 51 (Mataró, gener 1995).
- 4.- *Colegio de primera y segunda enseñanza de Tarrasa. Reglamento*. Vda. Bassas (Barcelona 1867).
- 5.- JORDI MONÉS I PUJOL-BUSQUETS, *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya (1833-1838)*, Edicions la Magrana (Barcelona 1977), 69-71.
- 6.- Hi ha diversa bibliografia al respecte, entre la qual destaca JUAN L. MORAL BARRIO, *Història Viva. Maristes cent anys a Mataró*. Col·legi Maristes-Valldemia (Mataró 1988). MARGARIDA MUSET ADEL, *El Colegio Valldemía de Mataró (1855-1888)*. Tesina. Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia (Barcelona 1974). RAMON SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*. Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1962).
- 7.- MONÉS, *El pensament escolar*, 69-71.
- 8.- *El Semanario de Mataró*, núm. 26, 20 de juny de 1891. SALAS, *Mataró*, 35. TERCENIO THOS I CODINA, *Necrologia del eminent orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemía. Pbro., predicador de S.M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*. Imprenta Barcelonesa (Barcelona 1877), 9-10.
- 9.- CLAUDIO VILÁ I PALÀ, *Escuelas Pías de Mataró: su historial pedagógico*. Calatrava (Salamanca 1972), 493. *Boletín del Colegio de Valldemía*, núm. 29, desembre de 1882.
- 10.- CLAUDIO VILÁ PALÀ, *Calasanz Casanovas. Educador y general de una orden docente*. Calatrava (Salamanca 1970), 46-47. VILÁ, *Escuelas Pías*, 494-495.
- 11.- *Boletín del Colegio de Valldemía*, núm. 1, 25 de desembre de 1868. *Centenario del Colegio Valldemía 1856-1956*, Hermanos Maristas (Mataró 1956). FRANCESC COSTA I OLLER, *La premsa a Mataró 1820-1980*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1982), 46-60.
- 12.- SALAS, *Mataró*, 37-38.
- 13.- *Boletín del Colegio de Valldemía*, núms. 1, 2, 3 i 5: 25 de desembre de 1868, 28 de març, 31 de juliol i 25 de desembre de 1869.
- 14.- MUSET, *El Colegio Valldemia*, 172-173.

- 15.- *Boletín del Colegio de Valldemía*, núms. 1, 2 i 3: 25 de desembre de 1868 i 28 de març i 31 de juliol de 1869.
- 16.- *Boletín del Colegio de Valldemía*, núm. 1, 25 de desembre de 1868.
- 17.- *Boletín del Colegio de Valldemía*, núm. 3, 31 de juliol de 1869.
- 18.- En aquest apartat, prenem com a base l'exhaustiu estudi de Costa sobre la premsa a Mataró. COSTA, *La premsa a Mataró*, 19-27, 52-53, 61-69, 82-83 i 106.
- 19.- JOAQUIM BARTRA LABORDE, «Premsa local - El periodisme a Mataró», *Mataró*, núm. 840 (Mataró, 13 gener 1956).
- 20.- *Revista Mataronesa*, núms. 1, 5, 6, 7, 9, 13 i 15, de 13 de gener; 8, 10 i 24 de febrer, 2 i 30 de març i 13 d'abril de 1856.
- 21.- COSTA, *La premsa*, 40-52.
- 22.- *Crónica Mataronesa*, núm. 18, 2 de setembre de 1866; núms. 5, 25 i 26, 2 de febrer, 29 de juny i 7 de juliol de 1867; núm. 27, 5 de juliol de 1868. *Revista Mataronesa*, núm. 10, 10 d'abril de 1864; núm. 21, 7 de maig de 1865.
- 23.- *Crónica Mataronesa*, núms. 9, 11 i 15, 10 i 23 de març i 21 d'abril de 1867; núms. 9 i 11, 1 i 15 de març de 1868. *Revista Mataronesa*, núms. 5 i 15, 29 de gener i 2 d'abril de 1865.
- 24.- *Crónica Mataronesa*, núm. 14, 14 d'abril de 1867; núms. 17 i 31, 26 d'abril i 2 d'agost de 1868. *Revista Mataronesa*, núm. 6, 13 de març de 1864; núm. 41, 13 d'agost de 1865.

BIBLIOGRAFIA

- BARTRA LABORDE, Joaquim, «Premsa local - El periodisme a Mataró», *Mataró*, núm. 840 (13 gener 1956).
- Colegio de primera y segunda enseñanza de Tarrasa. Reglamento*, Vda. Bassas (Barcelona 1867).
- Centenario del Colegio Valldemía 1856-1956*, Hermanos Maristas (Mataró 1956).
- COSTA I OLLER, Francesc, *Mataró al segle XIX*, Rafael Dalmau (Barcelona 1993).
– *La premsa a Mataró 1820-1980*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1982).
- CUSACHS CORREDOR, Manuel, «Col·legi de Valldemía 1855-1888. Dels inicis al seu traspàs als Germans Maristes», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 85 (Mataró, abril 2006).
- GURRERA I LLUCH, Montserrat, «L'educació física als primers butlletins del Col·legi Valldemía (1868-1872)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, núm. 51 (Mataró, gener 1995).
- MONÉS I PUJOL-BUSQUETS, Jordi, *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya (1833-1838)*, Edicions la Magrana (Barcelona 1977).
- MUSET ADEL, Margarida, *El Colegio Valldemía de Mataró (1855-1888)*. Tesina. Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia (Barcelona 1974).

SALAS I OLIVERAS, Ramon. *Mataró i l'ensenyament*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1964).

THOS I CODINA, Terencio. *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemía. Pbro., predicador de S.M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*. Imprenta Barcelonesa (Barcelona 1877).

VILÁ I PALÁ, Claudio. *Escuelas Pías de Mataró: su historial pedagógico*. Calatrava (Salamanca 1972).
– *Calasanz Casanovas. Educador y general de una orden docente*. Calatrava (Salamanca 1970).

VIÑAO FRAGO, Antonio. *Política y educación en los orígenes de la España contemporánea. Examen especial de sus relaciones en la enseñanza secundaria*, Ediciones Siglo XXI en España editores S.A. (Madrid 1982).

Prensa periòdica

Boletín del Colegio de Valldemía (1868-1882)
Revista Mataronesa (1856 i 1864-1866)
Crónica Mataronesa (1866-1869)
El Semanario de Mataró (1891)

Documents diversos

Acords municipals (=AMM) de Mataró dels anys 1838 a 1869.
Arxiu Municipal de Mataró (=AMM). Arxiu Històric (=AH). Padrons d'habitants GOB 53.
Arxiu General Històric de la Universitat de Barcelona (=AGHUB). Lligall 20/2/5/8.